

Valter Benjamin

MARSELJ

anarhija/ blok 45
PORODIČNA BIBLIOTEKA

Walter Benjamin
MARSELJ
1929.

„Marseille“, *Neue schweizer Rundschau*, april 1929; *Gesammelte Schriften*, IV, str. 359–364. „Marseilles“, *Selected Writings*, vol. 2, part 1, 1927–1930, str. 232–236, The Belknap Press of Harvard University Press, 1999 (2005).

Preveo: Aleksa Golijanin, 2016.

<http://anarhija-blok45.net1zen.com>
aleksa.golijanin@gmail.com

ZAJEDNIČKA ARHIVA
<http://anarhisticka-biblioteka.net>

Marselj

Ulica... jedina važeća oblast iskustva.
— Andre Breton, *Nađa* (1928)

„... Pre godinu dana bio sam u Vajmaru. Utisak koji je grad ostavio na mene, pomogao mi je u pisanju nekih delova članka, zbog kojeg sam i otišao tamo. Pokušao sam, međutim, da na te dve stranice njegovu suštinu prikažem ne zadržavajući se samo na deskriptivnom planu. 'Marselj' je pandan svemu tome. Verovatno nije tako dobar, ali mi je drag, iz najskromnijeg mogućeg razloga, zato što sam s tim gradom morao da se rvem kao ni sa jednim drugim. Moglo bi se reći da je iz njega teže izvući jednu rečenicu, nego iz Rima celu knjigu...“

Iz pisma Hugu fon Hofmanstalu (Hugo von Hofmannsthal), od 26. VI 1929. Walter Benjamin, *Gesammelte Schriften: Briefe*, Bd.1–2 (1978), pismo br. 188, *The Correspondence of Walter Benjamin*, 1910–1940, University of Chicago Press (1994).

Na koricama: Germaine Krull (texte d'André Suarès), *Marseille*, Librairie Plon, Paris, 1935 (1930)

Marselj: žute, zardale čeljusti foke, između čijih zuba struji slana voda. A kada se to ždrelo otvori, da proguta crna i smeđa tela proletera, koja redom izbacuju trgovački brodovi, iz njega se širi zadah ulja, mokraće i štamparske boje. On potiče od debelih naslaga kamenca na toj masivnoj rešetki: od novinskih kioska, javnih klozeta i tezgi s ostrigama. Narod iz luke je prava kultura bacila, a nosači i prostitutke proizvodi raspadanja, koji samo iz daleka podsećaju na ljudska bića. Ali, nepca su im i dalje ružičasta. To je ovde boja srama i bede. Nose je grbavci i prosjakinje. I to je jedina nijansa koju izbledelim ženama iz ulice Buteri daje njihov jedini komad odeće: ružičaste bluze.

Les Bricks (Le brik, „cigle“), tako se zove četvrt crvenih fenjera, koja počinje posle barži usidrenih stotinjak koraka dalje, duž keja u staroj luci. Nepregledna zaliha stepeništa, lukova, mostića, erkera i podruma. Kao da još čeka da se stavi u upotrebu, u svoju pravu upotrebu, iako je zapravo već ima. Naime, taj depo zapuštenih sokaka je četvrt prostitutki. Nevidljive dugačke linije dele tu oblast među zainteresovanim stranama, na oštro iscrtane, pravougane teritorije, kao afričke kolonije. Kurve su strateški raspoređene, spremne da na znak okruže neodlučne posetioce i da onog koji se još nečka odbacuju kao loptu, s jedne na drugu stranu ulice. Ako u toj igri ne izgubi ništa drugo, izgubiće šešir. Da li je neko ikada zaronio dovoljno duboko u tu deponiju kuća, da bi dospao do najskrivnijeg kutka gineceuma,¹ odaje u kojoj su trofeji

¹ *Gr.*, gynaikeion, *lat.*, ginaeceum: ženski deo kuće, u staroj Grčkoj. (Sve napomene, AG.)

Vue du Port de Marseille prise de l'Hôtel de Ville
Dessiné du temps de la peste en 1720.

„Pogled na marsejsku luku u visini Gradskog hotela.
Crtež iz vremena kuge 1720.“

muškosti – žirado šeširi, polucilindri, lovačke kape, borsalini, džokejski kačketi – poređani na noćnim stočićima ili okačeni jedni preko drugih na čivilucima? Iz unutrašnjosti krčmi pogled se sreće s morem. Uličica prolazi između redova pristojnih domova, koje od luke kao da brani neka snebivljiva ruka. Ali, na toj snebivljivoj, mokroj ruci, kao pečatni prsten na grubom prstu prodavačice ribe, blista stari Gradski hotel (Hôtel de Ville). Tu su, pre dvesta godina, stajale patricijske kuće. Njihove nimfe s visoko podignutim grudima i glave meduza uokvirene zmijama, iznad oronulih dovrataka, tek sada su postale nedvosmislena znamenja jednog zanatskog esnafa. Osim tamo gde su preko njih okačene firme, kao što je babica Bjankamori okačila svoju, na kojoj, naslonjena na stub, mrko gleda sve vlasnice bordela iz četvrti i pokazuje nonšalantno na jedno krupno žgepče, u trenutku kada se pomalja iz jajeta.

Zvuci. Visoko iznad pustih ulica lučke četvrti, oni se roje i labavo povezuju, kao leptiri u cvetnim lejama. Svaki korak isteruje neku pesmu, prepirku, lepršanje mrog rublja, škripu tabli, plač dojenčadi, lupanje kanti. Treba samo da zabasate tamo sami, ako ste ih pratili sa svojom

mrežicom, dok se oni lelujavu gube u tišini. Naime, u tim pustim za-bitima, svi zvuci i sve stvari imaju sopstvenu tišinu, kao što u podne, u brdima, postoji tišina petlova, tišina sekire, tišina zrikavaca. Ali, taj lov je opasan i mrežica se na kraju cepa, kada je, kao neki džinovski stršljen, otpozadi proburazi zvuk tocila, svojom škripečom žaokom.

Notre-Dame de la Garde (Notr dam de la gard; Crkva Svete Bogorodice Čuvarke). Brdo s kojeg gleda ispod sebe, zvezdani je plašt, pod kojim se zbijaju kuće Šabasa, gornjeg grada (Haute Cité Chabas). Fenjeri iz njene modre unutrašnjosti, po noći formiraju sazvežđe koje još nije dobilo ime. Ima jedan rajsferšlus: kabinu u dnu čelične trake žičare, pravi dragulj, u čijim se ovalnim vitražima ogleda svet.² Napuštena tvrđava je njen sveti tronožac, a oko vrata nosi oval od uvoštenih, glaziranih zavetnih venaca, koji izgledaju kao reljefi s profilima njenih predaka. Lančići s parobrodima i jedrenjacima su njene minduše,³ a nad senovitim usnama kripte podiže se nakit od kao rubin crvenih i zlatnih sfera, pod kojima se hodočasnici roje kao muve.

*Katedrala.*⁴ Na slabo posećenom i ujedno najosunčanijem potezu, stoji katedrala. Mesto je pusto, uprkos blizini Žolietta (La Joliette) i luke na jugu i proleterskih predgrađa na severu. Kao punkt za pretovar neopipljivih, nedokučivih dobara, to sumorno zdanje uzdiže se između pristaništa i skladišta. Na njenu izgradnju otišlo je skoro četrdeset godina. Do vremena kada je konačno završena, 1893, mesto i vreme su se u tom spomeniku pobednički urotili protiv njegovih arhitekata i sponzora, tako da je od izdašnih resursa klera nastala džinovska železnička stanica, koja nikada neće biti puštena u promet. Fasada ukazuje na čekaonice u kojima putnici, od prve do četvrte kase (iako su pred Bogom svi jednaki),

² Velika žičara kojom se stizalo do crkve i koja je radila od 1892. do 1967, da bi onda bila uklonjena.

³ Benjamin opisuje unutrašnjost crkve, u kojoj se sa svih svodova spuštaju tanke vrpce s maketama najrazličitijih brodova.

⁴ Cathédrale Sainte-Marie-Majeure de Marseille ili Cathédrale de la Major (1852–1896).

stešnjeni među svojim duhovnim bagažom kao među koferima, sede čitajući molitvenike, koji, opet, sa svojim konkordancijama⁵ i korespondencijama, veoma lične na međunarodne redove vožnje. Izvodi iz železničkog pravilnika vise na zidovima, kao reči pastora, navedene su tarife indulgencija na ekskurzijama u Sataninom luksuznom vozu, a toaleti, u kojima putnici na dužim relacijama mogu da se diskretno okupaju, održavaju se urednim, kao ispovedaonice. To je marseljska religijska stanica. Spavaća kola za večnost polaze odatle u vreme mise.

Svetlost iz piljarnica, koja se može videti na Montičelijevim⁶ slikama, potiče od unutrašnjih ulica njegovog grada, od jednoličnih stambenih četvrti, u kojima žive starosedeooci, koji znaju ponešto o tugama Marselja. Naime, detinjstvo su rašlje melanholije, a da bi se poznavala tuga tako veličanstveno blistavih gradova, u njima se mora biti dete. Sive zgrade na

⁵ Alfabetски popis svih pojmova iz nekog spisa (ovde, Biblije), sa odgovarajućim citatima.

⁶ Adolf Montičeli (Adolphe Monticelli, 1824–1886), slikar iz Marselja, uticao na Sezana, Van Goga, impresioniste.

bulevaru Lonšan (Longchamp), prozori s rešetkama duž Pužeove ulice (Le Cours Pierre-Puget) i drveće na ulici Mejan (Allées de Meilhan), ne odaju putniku ništa, osim ako ga slučaj ne nanese do gradske katakombe, prolaza Loret (Passage de Lorette), uskog dvorišta, u kojem se, u pospanom prisustvu nekoliko muškaraca i žena, ceo svet sažima na jedno nedeljno popodne. Neka firma za promet nekretnina je tu uklesala svoj naziv na portalu. Zar taj unutrašnji prostor ne odgovara precizno onom tajanstvenom, belom brodu ukotvljenom u luci, *Nautika* (Nautique), koji se nikada nije otisnuo na more, ali zato svakog dana služi jela strancima, za belim stolovima, s posuđem koje je nekako previše čisto, kao da se istanjilo od pranja?

Tezge sa školjama i ostrigama. Neshvatljiva vlaga koja se kao prljavi pljusak obrušava s gornjih polica, na prljave daske i bradavičaste hrpe ružičastih školjki, protiče između butina i trbuha glaziranih Buda, pored kupola limuna, ka močvarma kresa (*Lepidium sativum*), da bi posle prolaska kroz šumu francuskih zastavica konačno natopila nepce najboljim sosom drhtavih stvorenja. Morski ježevi iz Lestaka, portugalske ostrige, školjke iz Marena, vongole, dagnje – sve se to stalno slaže, prebrojava, otvara, baca, služi, isprobava. A onaj tromi, glupi posrednik kontinentalne trgovine, papir, nema šta da traži u tom nesputanom elementu, potezu morske pene na usnama, koje se stalno puče ka vlažnim stalažama. Ali, tamo na drugom keju, pruža se planinski venac „suvenira“, mineralnih ostataka školjki. Sezimičke sile su nagomilale taj masiv istopljenog stakla, krečnjaka i gleđi, u kojem se mešaju mastionice, parobrodi, sidra, živini termometri i sirene. Pritisak od hiljadu atmosfera, pod kojim se taj svet slika uvija, propinje, gomila, ista je ona sila koja je prožimala ruke pomoraca, kada bi se, posle dugih plovidbi, spustile na udove i grudi žena; a žudnja koja je, na školjkama optočene škrinjice, iz mineralnog sveta utiskivala crvena ili plava baršunasta srca, koja će probosti igle ili broševi, ista je ona žudnja od koje ove ulice podrhtavaju u dane isplate.

Zidovi. Zadivljuje disciplina kojoj se povinuju u ovom gradu. Oni bolji, u centru, nose livreje i nalaze se na platnom spisku vladajuće

Foto: 1. anon., žičara i crkva Notre-Dame de la Garde 2. Germaine Krull (1930) 3. anon. 4. Herbert Bayer (1928)

klase. Pokrivaju ih drečave šare i celom svojom dužinom su već stotinama puta bili prodati za najnoviju marku aperitiva, „Francuske dame“ (Aux Dames de France, robna kuća), Menjeove čokolade (Chocolat Menier) ili Dolores del Rio.⁷ U siromašnijim četvrtima su politički mobilisani i izlažu svoja krupna, crvena slova, kao prethodnicu crvene garde, naspram brodogradilišta i arsenala.

Propali čovek, koji posle sumraka prodaje svoje knjige, na uglu ulice Republike i Stare luke, budi u prolaznicima loše instinkte. Golica ih da nekako iskoriste svu tu svežu bedu. I onda žude da saznaju nešto više o toj bezimenoj nesreći, koja je za nas slika i prilika katastrofe. Naime, kakva je nevolja mogla navesti čoveka da prospe te knjige, koje su mu još jedino ostale, na asfalt ispred sebe, u nadi da će prolaznike, u taj pozni sat, spopasti želja za čitanjem? Ili je reč o nečemu sasvim drugom? Da li tu bdije neka sirota duša, koja nas nemo preklinje da podignemo blago iz ruševina? Ubrzavamo korak. Ali, opet ćemo naleteti na njega, na svakom ćošku, zato što je južnjački ulični prodavac ogrnuo preko njega prosjački plašt, s kojeg nas sudbina posmatra sa svojih hiljadu očiju. Ovde smo zaista daleko od tugaljivog dostojanstva naših siromaha, koje je rat onеспособio za konkurenciju i koji svoje pertle i limenke imalina nose kao lente i odlikovanja.

Predgrađa. Što se više udaljavamo od gradskog jezgra, atmosfera postaje politički nabijenija. Dolazimo do dokova, unutrašnjih pristaništa, skladišta, sirotinjskih četvrti, raštrkanih azila bede: predgrađa. Predgrađa su vanredno stanje grada, teren na kojem se neprekidno vodi velika, odlučujuća bitka između grada i sela. Ona nigde nije tako ogorčena kao između Marselja i provansalskog pejzaža. To je borba prsa u prsa, između telegrafskih stubova i agava, između bodljikave žice i bodljikavih palmi, između magluštna smrdljivih hodnika i vlažne tmine platanovih gajeva, između vijugavih montažnih stepeništa i moćnih brda. Dugačka Lionska ulica je barutni rov koji je Marselj prokopao kroz pejzaž, tako da u Sen Lazaru, Sen Antoanu, Arenku, Septemu može da raznese teren

⁷ Popularna meksička i američka glumica (1905–1983).

i raspe ga u šrapnel svih svetskih i trgovačkih jezika. *Alimentation Moderne* (Moderna ishrana), *Rue de Jamaïque*, *Comptoir de la Limite*, *Savon Abat-Jour* (Sapun „Abažur“), *Minoterie de la Campagne* (Seoski mlin), *Bar du Gaz* (Gas-bar), *Bar Facultatif* (Opcioni bar)⁸ – i preko svega toga pada prašina, koja se ovde sastoji od morske soli, krečnjaka i liskuna, čiji gorki ukus traje duže u ustima onih koji su opekli o ovaj grad, nego odsjaj sunca i mora u očima onih koji mu se dive.

1929.

⁸ Nazivi nekih firmi i barova iz predgrađa. Ovaj pasus će se, u nešto drugačijoj verziji, pojaviti i u Benjaminovoj priči, „Myslowitz-Braunschweig-Marseille: die Geschichte eines Haschisch-Rauches“, objavljenoj u časopis *Uhu*, u Berlinu, 1930; u tu priču, ovlaš prikriiveni autobiografski izveštaj, uključeni su, opet uz neke varijacije, još neki segmenti ovog teksta (delovi odeljaka „Svetlost iz piljarnica“ i „Tezge sa školjkama i ostrigama“). Objavljeno kao „Mislovic(e) – Braunšvajg – Marsej. Povest jednog hašiškog zanosa“, u okviru Valter Benjamin, *O hašišu*, Gradina, Niš, 1984, 1986; Prosveta, Niš, 2003; prevela Suzana Spasić. Takođe, „Hašiš u Marseilleu“, u prevodu Snješke Knežević, u okviru izdanja Walter Benjamin, *Novi anđeo* (izbor tekstova), Antibarbarus, Zagreb, 2008. *Orig.*, Walter Benjamin, „Haschisch in Marseille“, *Frankfurter Zeitung*, Vol. 4, Nr. 12, 4. XII 1932; *Über Haschisch (1927–1934): Novellistisches, Berichte, Materialien*, Frankfurt am Main, Suhrkamp, 1972.